ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՓԵՏՐՎԱՐԻ 1880 — ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՓԵՏՐՎԱՐԻ

№ 11 ՔՍԱՆԵԻԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ № 11

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆՑ ԱՄԵՆ 10 ՄԻՋԱԿ ՏԱՒԵՐԻ Վ.ՀԱՐՆ Է 1 ԿՈՊԵԿ։

ՑԱՑՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ ԵՆ ՀԱՑԵՐԷՆ ԵՒ ՕՏԱՐ ԼԵԶՈՒՆԵՐՈՎ։

ՄԵԶՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ՇԱԲԱԹԸ ԵՐԿՈՒ ԱՆԳԱՄ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԳԻՆՆ Է 8 Ռ.

ՕՑԱՐԱԳԱՂԱՏ. ԴԻՄՈՒՄ ՆՆ ՊԵՂԱՆԻ ԲՆ ՐԵԴ. ԳԱԶԵԹԻ „ПЧЕЛА АРМЕНІИ“ Գ. Թիֆլիսն.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Խմբագրութեան կողմից։

Կ. Պոլսի ուսումնարանական ընկերութեանց միութեան ասպիս։

Ազգային.—Թղթակցութիւնք Վանից, Երզնկայից, Բաշնորաչէնից, Իմ քննութիւններից, Նամակներ Խմբագրին, Թղթակցութիւնք Շուշիից Աղեքսանդրապոլից, Նամակներ Խմբագրին և «Մասիս» Թղթակցութիւնք։

Մանր լուրեր։

Յայտարարութիւններ։

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

Խմբագրութիւնս ընդունում է յօդուած Տաճկահայաստանի տալեզոց նուիրատուութիւնք, որոնք ուղղակի հեռագրով կ՚ուխտանակագրէ Վանի տալեզոց յանձնաժողովին յանձնելու։ Մինչև ամսոյս 8-ը խմբագրութեան մէջ ժողոված 500 ռ. այլ նուիրատուութեանց հետ արդէն ուխտանակագրած է և 10-ին արդէն ստացած կը լինի յանձնաժողովը։

Թիֆլիզ 13 ՓԵՏՐՎԱՐԻ 1880 Թ.

Մենք անցեալ տարի պես ևս „Մեղուի“ մէջ առաջինը յայտնեցինք կարևորութիւնը Պօլսի ուսումնարանական ընկերութեանց, միութիւնը որև ինչպես երևումէ կ. Պոլսի մեր թղթակցի գրածից արդէն կատարված իրողութիւն է գարձած։ Նոյն հարցը մեզնից յետ պարապելուց և այլ հայ լրագիրներին։ Ուրախ ենք, որ մեր առաջարկութիւնն ընդունելութիւն գտած է։ Խմբագրութիւնս յայտնած էր և՛ իւր ցանկութեան և առաջարկութեան օգտակարութեան հիմնաւոր պատճառներն էլ։ Այժմ կամենում ենք մեր միտքն աւելի պարզել և յայտնել, թէ ինչ ձև պէտք է ստանան այդ ընկերութիւնք իրանց միանալից առաջ։

Մենք բնաւ ցանկացած չենք, որ այդ ընկերութիւններն իրանց կանոնագրութիւններով և նպատակներով բոլորովին ձուլվին—ոչ, այլ որ նոքա կազմեն մի ընդհանուր ազգային լուսաւորութեան ընկերութեան (որոյ վարչութեան նախագահն ինքն ս. պատրիարքը լինէր) ճիւղերն պահպանելով իրանց նպատակն և գործելու ասպարէզն։ Երեք ընկերութիւնք գործէին ազատութեամբ իրանց ասպարիզում մեկը Արևելեան Տաճկահայաստանում, միւսը Արևմտեանում և երրորդը Կիլիկիայում։ Այս դիրքը կ՚նպաստէր գործի յաջողութեան յարուցանելով ընկերութեանց մէջ բարի նախանձ գերազանցելու միմեանց և միևնոյն ժամանակ հանգանակութեանց վերաբերմամբ այդ դիրքը նշանակութիւն կարող էր ունենալ։ Էլի յանուն իրաքանչիւր ընկերութեան կարող էին տրվիլ պարահանդէսներ և ներկայացումներ, լինել հանգանակութիւնք, միայն տարբերութիւնը կարող էր տեղի ունենալ նրանում, որ կենդրոնական ազգային լուսաւորութեան ընկերութեան վարչութիւնն իրաւունք ունենար ամեն ընկերութեանցգումարներից հետ վարվիլ ըստ իւր գատողութեան։ Եթէ հարկաւոր գտաէր, կարող լինէր մի ընկերութեան գումարից տալ և միւս ընկերութեան—մի խօսքով գանձարանը ընկերութեանց ընդհանուր լիներ։

Այսպէս կենդրոնական ընկերութիւնը պատրիարքի նախագահութեամբ ազգային պաշտօնական ձև ստանալով աւելի վստահութիւն կարող էր ստանալ նուիրատու ազգայինների կողմից, իսկ ընկերութեան ճիւղաւորութիւնը կ՚նպաստէր գործի յաջողութեան, աշխատանքի բաժանմամբ։ Միացեալ ընկերութիւնք ինչ անուն կուզին թող առնուն, մեզ համար դա նշանակութիւն չունի, միայն որ նա ունենար ընդհանուր ազգային պաշտօնական ընկերութեան ձև և չկրէր մի մասնաւոր հաստատութեան կերպարանք։ Այդ ընկերութիւնն ինչպես իրաւունք պիտի ունենայ իւրաքանչիւր ընկերութեանց գրամական միջոցների գործադրութեան չափը որոշելու, նոյնպես պարտք ունենայ և նոցա բացած և հոգացած դպրոցների նախագիծների հիմունքներն որոշելու, որպէս զի ազգային գաստիարակութիւնն և լուսաւորութիւնն ունենայ մի նպատակ և ուղղութիւն, կրէ մի ոգի, ազգի մասերն ամեն տեղ նոյն հոգւով և ուղղութեամբ զարգանան։ Իսկ ծրագիրների գործադրութեանց եղանակի մէջ ամենևին ազատ պիտի լինի իւրաքանչիւր ընկերութիւն, նայելով այն տեղերի հանգամանքներին, ուր նոքա գործում են։ Գործադրութեան մէջ ազատութիւնը գործի յաջողութեան ամենամեծ երաշխաւորութիւններից մէկն է։

Պէտք է հասկզվիլ, որ եթէ կենդրոնական ընկերութիւնը բռնանալու

ՄԱԶԳԱՅԻՆ

(Թղթակցութիւն «ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» լրագրի)։

Արդէն Ձեզ յայտնի է թէ ինչպէս վերջին ազէտալի պատերազմն իւր սոսկալի արհաւիրքներով մանաւանդ պատերազմական Հայոց վերայ ծանրանալով երկիրն անմշակ մնաց և վերջին տարուան չորութիւնն ալ գալով սովը անհրաժեշտ եղաւ։

Արդ դիտելով որ սովը աւելի վտանգաւոր հետևանքներ կրնայ ունենալ, փութացինք քաղաքիս ձեռնհաս ազգայիններէն յանձնաժողով մը կազմել, որ թէ ներքին և թէ արտաքին հանգանակութիւններով պիտի ջանայ սովատանջ թշուառներու վիշտերը մեղմացնել փոքր ինչ։

Ուստի կը խնդրենք չնորհ ընէք ձեր ազգօգուտ լրագրին միջոցաւ Ռուսահայաստանի՝ մեր սիրելի եղբարց կարեկցութեան ուշադրութիւն դարձնել պատերազմական ազգայնոց վիճակին վրայ, յորոց չատերը իսպառ ցիրուցան լինելու և կամ սովամահ կորնչելու վտանգին ենթարկուած են այժմ մեր յուսոյ օրերի մէջ։

Մնամք Ձեր մեծապատուութեան չնորհապարտ, դիւան սովելոց հանգանակութեան յանձնաժողովոյ նախագահ

Պատրիարքական փոխանորդ վարպետարանի եպիսկոպոս Գանձապետ Աստենապետ

Մինաս Մ. Մարտիկեան. Գէորգ Կոստեան.

Աստենադպիր Ս. Տէր-Սարգիսեան.

ԵՐԶՆԿԱ

(Թղթակցութիւն «ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» լրագրի)

Վերջին ժամանակներս թէև առատ՝ հայ ազգիս մեծաւոր շարժման, և մեծելութենէ յանկարծ սթափելով նորա ցոյց տուած կենսականութեան նշանները արդէն ծանօթ են ամեն զգացող հայ սրտերու։

Այս բնկրատիթ երևոյթը ոչ միայն հայութեան անձնանուէր սրտերու յուսոյ նշոյլ մը ծագեց, այլ և նոյն իսկ եւրոպիոյ լուսաւոր պետութեանց ալ համակրանքը շահելով՝ ցաձկաստանի թշուառ հայոցս վատթար վիճակին իրական բարւոքման համար անկեղծ փափագ մը ներշնչեց քրիստոնեայ աշխարհիս։

Տաճկաստանի հայը՝ որ թէև իւր կրած անթիւ ցաւոց և հնծութեանց մէջ անգամ՝ պատիարակութեան խնդիրը երբէք ձեռքէ թողած չէր, և իրրև պատմական ազգ, իւր փառաւոր անցելոյն անդիմադրելի մղումովը՝ նախանձախնդիր եղած էր յառաջդիմութեան, ունենալով իւր դասական լեզուն, իւր ուրոյն մատենագրութիւնը, իւր հնադարեան եկեղեցին և միաղամայն ինչ որ հարկաւոր է մի ազգի գոյութեան։ Սակայն և այնպէս տեսնելով ցարդ՝ յոչ կամաց իւր առած փոքրիկ և ծանր քայլերը, ուրախ եմք որ այժմ՝ նա աւելի փութով և աւելի մեծ եռանդեամբ գործելու ձեռնարկած է։ Հայաստանի ամեն կողմերը, ամենէն մղձին անկիւնները սկսած են արդէն կրթութեան լուսաւոր ջահովը պայծառանալ։ Այս գործունէութիւնը՝ ինչպէս ամեն հայու, նոյնպէս և ձերդ մեծապատուութեան համար՝ որ հայ ազգի մի զգայուն անդամն էք, նուազ բերկրանքի և նուազ մխիթարական չէ։

Բարձր Հայոց Սկզբնաց գաւառա՝ որ վիճակեցաւ անարժանիս հովուութեան, ինչպէս քաջ գիտէք հայկան պատմութեան մէջ՝ մինչև աւոր տեղ բռնած է՝ իւր անցեալ չիշատակներովը. բերրի և պաղատէտ դաշտ մը, ուր կը բնակին այժմ աւելի քան 2500 հայ ընտանիք։ Մեր դպրատան օրէն, որ հազիւ չորս ամիս կը լինի, ամեն. պատրիարք սրբ. բագանի և առանձինն մեր սրտի արամագրութեանց համեմատ ձեռնարկեցինք կրթութեան գործին, ակիզբն ընելով քաղաքիս վարժարանաց բարեկարգութիւնը, որոց չորսը արական են և մին իգական, և կը պարունակին 800 երկսեռ ուսանողս։ Երկրորդ՝ բացինք մեծին Ներսիսի մենաստանին մէջ մի գիշերօթիկ ուսումնարան ազքատ գիւղականաց համար, որոց մտային վիճակը խիստ ողբալի էր։

Ներսիսեան մենաստանը ցատրուեան շրջանին մի օրակը կազմել Մշոյ մեծաւոր լերին գագը շինուած է, հիւսնալի դիրքը, քաղցր օդովն և առատորակ ջրերովը՝ տեսնողին աքանչացումը կը հրապուրէ։ Մատրան մէջ ամփոփուած են Պապի գահին մեծ Պարթևին սրբալոյս ոսկերքը։ Չոկտ. ամսոյ 1-ին շինութեան գործը աւարտեալ լինելով՝ Ներսիսեան ուսումնարանը բացինք. իսկ նոյն ամսոյ 14-ին կատարեցինք վարժարանի հանդիսաւոր բացման նաւակատիքը ի ներկայութեան բազմաթիւ ազգայնոց։ 34-ի չափ գիւղացի ազքատ և տնանկ որբեր կուսանին անդ հայերէն, տաճ. և գաղղ լեզուներ, ազգ. պատմ. կրօն և այլն.։

Ազնիւ խմբագրապետ, ինչպէս դուք և ամենայն փորձառու անձինք քաջայպէս կգան այսպիսի ձեռնարկներու մէջ պատահելիք մեծ դժուարութիւնք։ 34 մերկ և թշուառ որբեր պատսպարել մի այնպիսի մենաստանի մէջ, ուր հազիւ կարողէր մի վանահայր քահանայ ապրիլ, միշտ անխուսափելի վտանգաց ենթակայէ, առանց հայրենասէր ազգայնոց օժանդակութեանը։

Շնորհակալեմք վիճակայնոցս ձեռնտուութենէն, որ այս տարուն շրջանին համար հարկ եղածները ընձեռեցին, սակայն վարժարանի ապագայ մեծութիւնը, ամեն ազգայնոց օժանդակութեան կը կարօտի. խիստ կարճ միջոց մը բաւական է հայաստանի մեծաւոր վիճակը կերպարանափոխելու։ Մեր ազգային ոսկեդարու պատմութիւնը ուսուսումնասիրողք՝ ամենայն անկեղծութեամբ կրնան վկայել մեր այս ասածիս։

Արդ՝ մեծ. խմբագրապետ, ինչպէս ցաձկահայոց բոլոր խմբագրաց դիմած եմք, նոյնպէս պատիւ ունիմք խնդրել և ի ձէնջ, որ սոյն բերկրաբիթ լուրը, ի լուր մեր հեռաւոր ազգայնոց տարածելով հանդերձ, բարեհաճիք հրաւիրել նոցա ուշադրութիւնը սոյն ս. Ներսիսեան որբ սա-

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

(Թուրքահայ «ՎԱՐԴ ԱՐՇԱԿՈՒՆՔ» ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԻՊԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ)

ԳԼՈՒԽ Ա.

Ի ՓՈՂՈՑՆԵՐԷՆ

I

Ամէն տարի Զատկուան տօնին, երբ ամբողջ ազգը կը տօնախմբէ Յիսուսի յարութիւնը, ես ալ կը յիշեմ այն օրերը, երբ տակաւին մանուկ էի, եւ մեր հայրենի գիւղին մէջ կը տօնէինք այդ մեծ տօնը։ Ամէն տարի, Զատկուան նախորդող Մեծ Շաբաթ օրը, մեր գիւղին մէջ կը սկսէին պատրաստութիւնները տօնին համար։ Կիները կ՚եռացնէին ներկերը, կ՚ոսկեզօծէին ձուերը, կ՚ուռցնէին հացերը, եւ ամբողջ գիւղը կը լեցուէր տօնական խանդավառութեամբ։

Ես այդ տարիները հազիւ 3—4 տարեկան էի, եւ ինծի համար Զատիկը նշանակած էր նոր հագուստ մը, որ սովորաբար կարուած կ՚ըլլար Մեծ Շաբաթ օրը։ Մայրս ինծի համար կարած էր կարմիր թաշկինակով մանկական գլխարկ մը, որ ինծի շատ կը դուր գար։ Ես ալ անհամբեր կը սպասէի, որ Զատիկը գայ, եւ ես հագնիմ իմ նոր հագուստս։

Մեծ Շաբաթ օրը, առաւօտուն կանուխ, մայրս զիս արթնցուց եւ հագցուց իմ նոր հագուստս։ Ես շատ ուրախ էի, որ վերջապէս կրնայի հագնիլ այդ հագուստը, որուն համար այնքան սպասած էի։ Մայրս ինծի համար կարած էր կարճ վարտիքներ, կարմիր գօտի մը, եւ վերարկու մը, որ կը հասնէր մինչեւ ծունկերս։ Ես շատ հպարտ էի այդ հագուստով, եւ կը կարծէի, որ բոլոր գիւղացիները կը նային ինծի եւ կը նախանձին ինծի։

Մայրս ինծի հետ միասին գնաց եկեղեցի, որ գիւղին մէջ միակ քարէ շինութիւնն էր։ Եկեղեցին լեցուն էր մարդկանցմով, որոնք եկած էին տօնական պատարագին մասնակցելու։ Ես կանգնած էի մօրս կողքին, եւ կը նայէի շուրջս, կը դիտէի մարդկանց, որոնք բոլորն ալ նոր հագուստներ հագած էին։ Ես կը զգայի, որ ամէնքը կը նային ինծի, եւ կը նկատեն իմ նոր հագուստս։ Ես շատ հպարտ էի, եւ կը կարծէի, որ ես ամենագեղեցիկ տղան եմ գիւղին մէջ։

Պատարագը տեւեց մօտ երկու ժամ։ Ես սկսած էի ձանձրանալ, երբ քահանան վերջապէս աւետեց, որ պատարագը աւարտած է։ Ժողովուրդը սկսաւ դուրս գալ եկեղեցիէն, եւ մենք ալ դուրս եկանք։ Եկեղեցիին բակին մէջ շատ մարդիկ կային, որոնք կը շնորհաւորէին միմեանց Զատկուան տօնին առթիւ։ Մայրս ալ շնորհաւորեց ուրիշ կիներ, եւ ես ալ սկսայ շնորհաւորել ուրիշ տղաքներ։

Յետոյ մենք տուն դարձանք, եւ մայրս սկսաւ պատրաստել Զատկուան ճաշը։ Ես կը նայէի մօրս, որ կ՚եփէր, կը տապկէր, եւ կը պատրաստէր տարբեր ուտեստներ։ Ես շատ կ՚ուզէի ճաշակել այդ ուտեստներէն, բայց մայրս ինծի չէր տար, որովհետեւ կ՚ուզէր, որ ամբողջ ընտանիքը միասին ճաշակէ զանոնք։

Ճաշի ժամանակ եկաւ հայրս, որ դաշտին մէջ կը գտնուէր այդ օրերուն։ Հայրս ինծի համար նոր հագուստ մը բերած էր, որ ինծի շատ դուր եկաւ։ Ես հագայ հագուստը, եւ հայրս ինծի համար կարմիր գօտի մը կապեց։ Ես շատ ուրախ էի, որ հայրս ալ ինծի համար նոր հագուստ մը բերած էր։

Ճաշի ժամանակ մենք շատ կերանք եւ խմեցինք, եւ ուրախ ժամանակ անցուցինք։ Հայրս ինծի հետ խաղաց, եւ ես շատ ուրախացայ։ Ես կը կարծէի, որ այդ օրը ամենաերջանիկ օրն է իմ կեանքիս մէջ։

Ճաշէն յետոյ, հայրս գնաց հանգչելու, իսկ ես դուրս ելայ տունէն, եւ սկսայ խաղալ ուրիշ տղաքներու հետ։ Մենք խաղալով կը վազէինք գիւղին մէջ, եւ կը զուարճանայինք։ Ես շատ ուրախ էի, որ կրնայի խաղալ ուրիշ տղաքներու հետ, որոնք ալ նոր հագուստներ հագած էին։

Երեկոյեան, երբ արեւը սկսաւ մայր մտնել, մայրս զիս կանչեց տուն, եւ ես ներս մտայ։ Մայրս ինծի համար ուտելիք մը դրած էր սեղանին վրայ, եւ ես սկսայ ուտել։ Ուտելէ յետոյ, մայրս ինծի հետ սկսաւ խօսիլ Զատկուան տօնին մասին, եւ ինծի բացատրեց, թէ ինչու կը տօնենք Զատիկը, եւ ինչ նշանակութիւն ունի այդ տօնը մեզի համար։

Մայրս ինծի պատմեց, որ Յիսուս Քրիստոս մեռած է մեր մեղքերուն համար, եւ երեք օր յետոյ յարութիւն առած է մեռելներէն։ Ես կը լսէի մօրս, եւ կը զարմանայի, թէ ինչպէս կրնայ մեռած մարդ մը յարութիւն առնել։ Մայրս ինծի բացատրեց, որ Յիսուս Աստուծոյ Որդին է, եւ Աստուած կրնայ ամէն բան ընել։

Ես շատ յուզուեցայ, երբ մայրս պատմեց Յիսուսի չարչարանքներուն եւ խաչելութեան մասին։ Ես կը կարծէի, որ Յիսուս իրապէս եղած է մեր մեղքերուն համար, եւ որ ինք մեզ շատ կը սիրէ։ Ես որոշեցի, որ միշտ լաւ տղայ պիտի ըլլամ, եւ երբեք չպիտի մեղանչեմ։

Մայրս ինծի պատմեց նաեւ, որ Յիսուս յարութիւն առնելէ յետոյ երկինք համբարձուած է, եւ հիմա Աստուծոյ աջ կողմը նստած է։ Ես կը կարծէի, որ երկինքը շատ գեղեցիկ տեղ մըն է, եւ որ հոն միայն լաւ մարդիկ կրնան երթալ։ Ես որոշեցի, որ ես ալ լաւ մարդ պիտի դառնամ, որպէսզի երբ մեռնիմ, երկինք երթամ։

Մայրս ինծի պատմեց նաեւ, որ Յիսուս մեզ համար խաչուած է, որպէսզի մենք կարենանք ներում ստանալ մեր մեղքերուն համար։ Ես շատ յուզուեցայ, երբ լսեցի այդ խօսքերը, եւ որոշեցի, որ միշտ պիտի հնազանդիմ մօրս եւ հօրս, եւ երբեք չպիտի մեղանչեմ։

Այդ օրը մեծ տօնախմբութիւն եղաւ մեր տունը։ Հայրս եւ մայրս ինծի համար շատ նուէրներ բերին։ Ես շատ ուրախ էի, որ այդ օրը ամէն ինչ կատարեալ էր։ Ես կը կարծէի, որ այդ օրը միշտ պիտի յիշեմ, որպէս իմ կեանքիս ամենաերջանիկ օրը։

Երեկոյեան, երբ մայրս ինծի պառկեցուց անկողինս մէջ, ես կը զգայի, որ շատ յոգնած եմ, բայց շատ ուրախ եմ։ Ես կը կարծէի, որ այդ օրը միշտ պիտի յիշեմ, որպէս իմ կեանքիս ամենաերջանիկ օրը։

Ես այդ օրը երազ տեսայ։ Երազիս մէջ ես տեսայ, որ Յիսուս իրապէս եղած է մեր մեղքերուն համար, եւ որ ինք մեզ շատ կը սիրէ։ Ես տեսայ, որ Յիսուս յարութիւն առած է մեռելներէն, եւ որ հիմա Աստուծոյ աջ կողմը նստած է։ Ես տեսայ, որ երկինքը շատ գեղեցիկ տեղ մըն է, եւ որ հոն միայն լաւ մարդիկ կրնան երթալ։

Ես արթնցայ երազէս, եւ կը զգայի, որ շատ ուրախ եմ։ Ես կը կարծէի, որ այդ երազը միշտ պիտի յիշեմ, որպէս իմ կեանքիս ամենաերջանիկ երազը

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԱՊՕԼ

(ԹՂԼՈՒՅԱՆԻՆ «ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» ԼՐԱԳԻՐ)

Աղեքսանդրապօլից մի վերսա-չափ հետաքրքրությամբ գասնվում է «Չէրքեզի ձորը», ուր 1868—1869 թվերում ռուս գինուորները գնդերը հարթելու համար ամրոցի գառիվերը քանդած ժամանակ, մի կիսաւեր եկեղեցի բացած էին: Այդ հնադարեան գեղեցկաշէն տաճարը կարմիր կոփածոյ քարերով հաստատուած էր, որ հիւսիսային որմի վրայ տասական անազարա պրուրթեամբ պահւում էր երջանկայիշատակ հիմնադրի հետևեալ մակագիրը «Աստուած, ողորմե՛ա մեզ»:

Այս աւերակ մենաստանի հարաւակողմում 4—5 շիրիմներ կային, դռնանից երկուսի վրայ մի քանի շարք հայ տառեր դրոշմուած, որոնք գրեթէ խափա ազատազուած լինելու աոթիւ ինձ կարդալ կամ օրինակել անկարելի եղաւ, որով թերևս կարող լինէի հաստատել որ գարի և ինչպիսի անձնաւորութեանց մահարձան լինելները:

Այս տարի ամառը, եկեղեցին հիմնայատակ կործանելով՝ քարերը առուակի վրայ կամուրջների և այլ շինութեանց մէջ գործ դրած են ... գերեզմաններից մի քանիսն արդէն բացել են և տապանաքարերը խափա ոչնչացրել...

Կ. Ց.

ՇՈՒՇԻ

22 յունվարի 1880 թ.

(ԹՂԼՈՒՅԱՆԻՆ «ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ» ԼՐԱԳԻՐ)

Վիճակային կոնսիստորիայս ստացել յԱտենի իւրում յանուն օգնութեան տնտեսական Հայոց վաստրական գնուէրս—ի խնձրատանցի Գրիգորէ վանէսեան յիսուն րուբլի, ի Ռևեցի Յօհաննիսէ Թիսեան երեսուն բ. ի Գանձասարեցի Յակոբայ Մնացականեան երեսուն չորս րուբ. և ի նոյն գիւղացի Ջալալայ Յօհաննիսեան քսան րուբլի, ընդամէնն 134 րուբլի, յիս ի բաց հանելոյ զմի րուբլի ծախս փոստին՝ զնացեալ 133ր.—առաքէ ի խմբագրութիւնդ, խնդրելով հասուցանել զայնս ըստ պատկանելոյն:

Ատենապետ կոնսիստորիայի Համաշող
Տէր-Ա-եոկէեան.
Ատենադպիր—Յ. Ո-ոպէլեանց.

ՅԱՐԳՈՑ ԽՄԲԱԳԻՐ

Խնդրեմ այս իմ երկտող գրութեանս մի անկիւն շնորհէք ձեր լրագրի մէջ:

Սորանից քանի շարաթ առաջ մի հայկերոյթի ժամանակ, ուր ներկայ էինք 18 հոգի, որոշեցինք յանուն Ի. Փոլոյ դպրոցական ընկերութեանց հանգանակութիւն անել և յիրաւի կազմեցինք 103 ռուբլի. բայց այժմ լսելով վանայ մէջ տիրող սովի մասին, վճռեցինք այդ գումարը նուիրել յօգուտ սովելոց—մտածելով որ նախ պէտք է կերակուր տալ քաղցածին և յետոյ ուսուցիչ

Տարակոյս չկայ, որ ժամանակով և ուսման համար չեն խնայվիլ զոհաբերութիւնք:

Ահա նուիրատուաց ցուցակը:

1. Գրիգոր Շիօհանց 10 ռուբլի, 2. Պօղոս Սաղօհանց 15 ռ. 3. Սահակ Մինասեանց 5 ռ. 4. Պօղոս Տէր-Յովհաննիսեանց 5 ռ. 5. Գաբրիէլ Գէորգեան Շապինեանց 5 ռ. 6. Աղեքսանդր Յարութիւնեան Աչվազեանց 3. 7. Մկրտիչ Ալէքսանեանց 3 ռ. 8. Արաէմ Ադամեանց 5 ռ. 9. Սարգիս Ալէքսանեանց 10 ռ. 10. Նիկողոս Պօղոսեանց 10 ռ. 11. Համբարձում Լիվխրամեանց 5. 12. Յակովբ Յարութիւնեան Սէրովբեանց 8 ռ. 13. Տէր-Եղնիկ 1 ռ. 14. Տէր-Թադէոս Խոջաէյնաթեանց 3 ռ. 15. Յովհաննէս Շահինեանց 2. 16 Սոլոմոն Դինիքեզեանց 2 ռ. 17. Վասիլ Մամիկոնեանց 1 ռ. 18. Կարապետ Քօչարեանց 10 ռ., ընդամէնը 103 ռուբլի:

Կ. Քօչարեանց

ՅԱՐԳՈՑ ԽՄԲԱԳԻՐ

Այսոյս 5-ին պ. Շ. Եարալեանցի տանը հոգեբոյժի ժամանակ մեծ. պ. Գր. Քուչարեանց բժշկապետը նկարագրեց վանեցոց և վասպուրականցոց ներկայ թշուառ դրութիւնը սովից: Մեծ. տիկին վարշամեանցն առաջարկեց հանգանակութիւն անել յօգուտ սովելոց, որ և ամենայն սիրով ընդունվեցաւ և ժողովեցաւ 70 ռուբլի, որ առաքելով ձեզ, խնդրում եմ հասցնել ուր հարկն է:

Ահա նուիրատուաց ցուցակը.

1). Բժշկապետ պ. Գ. Քուչարեանց 10 ռ. 2). տ. Ե. Վարշամեանց 5 ռ. 3). պ. Յ. Վարշամեանց 5 ռ. 4). տ. Ե. Բաբանասեանց 5 ռ. 5). պ. Մ. Բաբանասեանց 5 ռ. 6). տ. Ս. Բաղդասարեանց 5 ռ. 7). պ. Ս. Մելիք-Սարգսեանց 2 ռ. 8). պ. Ս. Ալիխանեանց 2 ռ. 9). պ. Ա. Ղևոնդեանց 3 ռ. 10). տ. Ա. Քարաշեանց 3 ռ. 11). տ. Ե. Ղորղանեանց 3 ռ. 12). պ. Յ. Մնացականեանց 5 ռ. 13). պ. Ա. Յարութիւնեանց 3 ռ. 14). Կնկզ 1 ռ. 15). պ. Շահանց 1 ռ. և 16). պ. Շ. Եարալեանց 12 ռ., ընդ ամենը 70 ռուբլի:

Գր. Եարալեանց:

Թ՛ի Ֆ լ ի զ.
6-ին փետրվարի:

«ՄԱՍԻՍԻ» ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Պայազիտ 15 նոյ. 1879 թ.

. . . Խմբագրապետ տէր.

Դեռ չատ անգամ Պայազիտը և Ալաշկերտը լրագրաց էջերուն պիտի պատկերացուին իրենց աղեխորով տեսարանները, ուր Հայու տեսութեանը նախապէս ներկայացան անգութ սուսերաց չողիւն Պայազիտցի և Ալաշկերտցի հայոց գլուխն վրայ. արիւն, սրածութիւն, գերեվարութիւն, աւարառութիւն, այո, և մահառոյր զաղթականութիւն էին այդ տեսարանում երևցող սարսափելի առարկաները, սայլից անուականերու ներքև բազմաթիւ մատաղ երեխայից միջակատուր ջախջախումը, անջուր ճանապարհորդութեան հայրենիքից օտար աշխարհներ պանդխտանալու սիջոցում՝ գաղթական ստուար բազմութեան կոխոտուած, ղժանս անընթեռել օդին կուր տալով, ղժանս խառնուածոց չյարմարող ջրով մահացնելով, ղժանս թափառական անտուն անտէր կեանքին ղոհ ընծայելով, և այս չէր արդեօք Պայազիտի և Ալաշկերտի տխուր պատկերը, ղոր հայ նկատել է, և չեմ վարանում խորհիլ թէև ազի արտասուաց կաթիլներով է զնին այդ ազկէզ տեսարանը ու արդեօք էլ արտասուք ունի, էլ կարեկցութիւն պահել է իր համարիւն եղբայրների իրարի անմիջապէս յաջորդող գժբաղդութիւններին ողբալու, նախապէս գաղթականութիւնը հալածեց Հայերին իրանց հայրենի աշխարհքից, վեր ի վայր տապալեց նոցա յարկ և բնակարանները, խլեց նոցա ձեռքէն և գրաւեց նոցա բանաբար ցօրևնի լեռնադէզ չնչերը, թշնամուն տեղի տուեց նոցա սուրբ քրիստնքը անարդաբար ոտնակոխ անել, օտար աստղերը թուեցրեց թէ մանանայ են դիզում, բայց այժմ խաբէական ցնորք են դառել այդ սնոտի յոյսերը, սակայն ինչ օգուտ, չատ ուշ:

Այժմ կարի յոյժ է թշուառացել Պայազիտցին և Ալաշկերտցին, թէև գաղթականութիւնը ատեց և հայրենիքը վերազարձաւ, բայց անասուն և բացօթիկ է ապրում, բևեռնաւորած սայլերի ճռնչիւնն էլ չի լսում, երկրագործին քրիստնքը առատապէս վարձատրող գութանը և խոփը չեն տեսնում, այրին կալատան է ողբում, որբերին յագեցնող չեղջերը էլ չկան, զեղուն և լիք փոկոները դատարկ են, վերջին կոպէկ եթէ ունէր Պայազիտցին և Ալաշկերտցին, ներկայիս անհնարին սղութիւնը կըլլեց, արեան աւարառութեան և գաղթականութեան յաջորդել է այժմ սովու սպառնալիքը, որչափ սոսկալի էր առաջին պատկերը, առաւելագոյն սարսափելի է և երկրորդը, տեսէք, Հայ եղբայրներ, տեսէք ազգաւեր Հայեր, տեսէք այրիները Պայազիտցի Հայերին, Ալաշկերտցի Հայերին, որ անօթութենէ դալկացած մեռելային կերպարանք են հագել, մանրիկ մատաղ մանկտիները այրիացեալ մօր չուրջը հաւաքուել են մերկ թաթիկներով նուազեալ ծնողին պարանոցն են փարում, հաց հաց կանչելով. հաց չկայ բառերը փղձկանօք թշուառ մայրիկը հազիւ է արտասանում, աչաց արտասուքի կաթիլները զաւակներին ծծել տալով անչընչանում է, այժմ հայրենիքում են բնակվում, էլ գաղթական չեն, բայց հայրենիքն էլ ամբողջ գերեզման է դառել այս սովալլուկ՝ տարաբաղդներին:

Ո՛վ Հայեր, եղբայր Հայեր սա գրուածքը վիպական գեղեցիկ ստեղծուածք չէ, և ոչ էլ ճարտասանական համոզիչ ձևաբանութիւններ, սա սև վիճակի պատկեր է և նկարագիր, մեռնում են ձեր համարիւն ազգայինքը, քաղցը գերեզմաններ պատրաստել է, ամեն մի օր սուղի է նստում Հայի համար. հարիւրաւորներ գերեզմանի ափունքը համբուրելին, զառն վիճակ, մահաբեր վիճակ, անկեալ վիճակ, ուր է նպաստիչ ձեռք, ուր է կենսացուցիչ չունչ: Այո, վ.Հ. կաթողիկոսը ներկայ 1879 րդ թուի յունիս ամսոյ սկիզբիցը Պայազիտի և Ալաշկերտի Հայ հասարակութեան նպաստելու համար նուիրակութիւն մը հրամայեց պարագրկիլ Երևանի նահանգի գաւառներում և այլ տեղեր, բայց նուիրակաց քառասնօրեայ չրջանը հազիւ նորա ճանապարհն և այլ պետութից ծախսին պատասխանեց, դարտակ ժապաւինեալ տուփարներ ոչնչացրին թշուառ և յուսաբեկ ժողովրդեանս անհամբեր ակընկալութիւնը. այսպէս լիայոյս ակընկալութիւն ունեցաւ նաև մեր բնակեալ հասարակութիւնը, երբ Ս. Յովհաննու վանահայր Յովհաննէս վարդապետը վ.Հ. Հայրապետէն էջմիածին հրաւիրուեցաւ, ամեն աչք յառել էր ամեն սիրտ մի յուսով բերկրում էր, ժողովուրդը պիտի սփոփուի կարծում էր իր Հայրապետի առատաձեռն պարգևներովը, բայց Յովհաննէս վարդապետի ձեռնունայն վերադարձը վերջին յուսահատութեան հրաբուրեց տառապեալ ժողովրդին թէ և Ռուսիաբնակ հայրենասէր և բարեպաշտ ազգայինք անխնայ առատաձեռնեցին նուիրական դրամներ յանուն գաղթականութեան Պայազիտցի և Ալաշկերտցի Հայ հասարակութեան, բայց կարի փոքր մասը մատակարարուեցաւ, և թէ մնացեալ հարուստ գումարները որ խորերը թաղուեցան Տփխիսեան ազգային պատուարժան Մանուաժողովի խորաքննին ուշադրութեանը տակ. ..... Տէր, բայց ասոի Մշեցի. Երեանցի և այլ տեղացի, թէ աշխարհիկ և թէ նուիրական դասէն անթիւ մարդիկ և քահանաներ Ալաշկերտցու և Պայազիտցու անուն և կերպարանք հագած արժանացել են այդ նուիրական կոպէկներից բաժին ընդունելու, քանի որ ճշմարիտ գաղթական թէ Պայազիտցի և թէ Ալաշկերտցի գուն ուրեք այդ երևութով երևցել են: Արդեօք մանուածողովը անչուշտ յանուն գաղթականութեան հանգանակեալ նուիրական գումարի որքանութիւնը գիտէ. և արդեօք Պայազիտի և Ալաշկերտի հարուստ ծնել ժողովուրդը ընդունից այդ ամենքը... ուրեմն էլ ինչու է լալիս, էլ ինչու է սովամահ լինում, ապա ուրեմն.....

Խմբագիր տէր, ազգային աղատութեան այս նահատակները, Պայազիտցին և Ալաշկերտցին, պաշտելով ազդութեան ապագայ յոյսը, օտարից հայրենի աշխարհն դարձան-բայց դարձան որ մեռնելին, դարձանօր Հայոց ապագային դուրս և լրիկ գերեզմանաքարեր և անպիտան փոչիներ թողուն, ահ հայ խղճին խոնան տուր, որ խոնանի կարօտ չէ՝ այլ համբուրի, Հայրենիքին քարոզչ հրապարակական բարբառուողք, բարձրացուր լրագրական փողդ հնչեցնող, որ օգնեն Հայաստան ի Հայաստան, հաց տան սովալլուկ և անօթութենէ նուաղեալ և մահամերձ ժողովրդեանս, որ ապրին և պահեն Հայաստանը Հայու ապագային. վ.Հ. կաթողիկոսի հրամայած նուիրակութեան դրամական արդիւնքը, ինչպէս ըսինք, նուիրակաց ամսականները հաւասարակշռեց, և միայն երեք բեռ ցորեն նուէրն էլ իրենց տեղերից կողմերս փոխադրողներին վարձուն հազիւ պիտի բաւէ. ուրեմն այս անպատասխան և սովամահ ժողովրդեանս վիճակին արտասուելի նկարագիրը թող չվրիպի ձեր գիտութեան հայեացքից. ով Հայեր, սիրելի Հայեր և փութաջէք չինական խոյիկների փլատակաց ներքև անօթութենէ սառնացած Հայ մանկիկին հաց կառկառել, որը որ «անօթի եմ անօթի» մրմռքիչ ձայնով և աղաղակով է կնքուում իր վերջին չունչը:

Հայ կամ դրամ մատակարարեցէք, կաղաչենք, եղբայրներ, ապա թէ ոչ՝ բազմաթիւ եղբայրներ պիտի կորնչենք, օգնեցէք վիճակիս քաղցեալ ժողովրդեան, որոնց չատերի այժմեան հացի բաղադրութիւնն է ջուրի չորցած մամուռ աւիւրի թեփ և ժաժիկ, և այդ մամուռներըն ալ արդէն ձիւնը յափշտակեց. կենսական չունչ տուէք այս ժողովրդական նուաղեալ մարմնոյն, և ապա բարեյաջող հետևի. ողբալի անօթի մանկիկին մէկ ձեռքը նախ հաց տուէք և ապա միւս ձեռքը գրչոյկ, եղբայրներ, եղբայրներ, Հայ եղբայրներ, աստէն արտասուքը դադար տուէք ; գրչիա . . . և տուեր մը դողցաւ աչքերիցս տողերը . . . ընդունելով մեր յարգանաց հաւաստին, ներկայս յանուն Ատուածոյ և գթութեան հաճեցէք ձեր պատուական լրագրոյն մի անկիւնը հիւրընկալել:

Մնալով ազգի փրկարար ձեռքին ակընկալոս Հայ ժողովուրդ Պայազիտայ, Ալաշկերտի և Բագրեւանդայ

(Արարատեան-Լեռնային Հայոց Ժողովրդեան):

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ամսոյս 8ին Ներսիսեան հայոց հոգևոր դպրանոցի բոլոր աշակերտները և ուսուցչաց խումբը ներկայ եղան վանաց մայր եկեղեցում հանդիսաւոր պատարագին և մաղթանքին, որ կատարեցաւ Թագաւոր Կայսեր ազատութեան պատճառով չարագործի դարանագործութենից: Մաղթանքից առաջ սրբազան առաջնորդը մի չատ սրտաչարժ ճառ ասաց այս յանդուգն դարանագործութեան առթիւ.

***

Ամսոյս 9ին Մոզնեոյ ս. Գէորգ եկեղեցում ս. Գայիանեան ուսումնարանի վարչութիւնը մաղթանք կատարել տուեց Թագաւոր Կայսեր պահպանելի ազատութեան պատճառով ի ներկայութեան ուսումնարանի բոլոր աշակերտուհեաց, վարժուհեաց և վարչութեան անդամոց: Մաղթանքից առաջ եկեղեցւոյ աւագ քահանայ արժ. հայր Արիստակէս Բէնքլեանը, որ և կրօնուսոյց է Գայիանեան ուսումնարանի, մի չատ յարմարաւոր ճառ խօսեց: Մաղթանքից յետոյ ուսումնարանի դպիլճում աշակերտուհիները երգեցին «Էէր պահե զկայսր մեր» մաղթանքը, որ մեծ կեցցէների ձայն յարոյց բոլոր ներկայ եղողների մէջ:

***

Վաղը, հինգշաբթի՝ փետրվարի 14ին, երջանկայիշատակ Ներսէս կաթողիկոսի մահուան 23-ը տարեդարձի օրը, Ներսիսեան հայոց հոգևոր դպրանոցը կատարելու է իր տարեդարձը, ինչպէս ընթերցողք կտեղեկանան ներկայ համարում տպած յայտարարութենից.

***

Թիֆլիզումի կիւրակէ առաւօտեան լուր տարածուեցաւ, թէ քաղաքիս վաճառականներից մինը, որ մեծ խառնուներ ունի նշանաւոր փղոցների վերայ, պ. Զ. աննկացել է մեծ գումարի: Այս լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ քաղաքի մէջ: Ասում են անհետութիւնը հասնում է մինչև 750,000 ռուբլի:

***

Յայտնի Դէլանէ գիտնականը հաւաքել է հետաքրքիր տեղեկութիւններ յիշողութեան մասին: Ստորին ազգեր, նեգրներ, ճենացիք և այլք ունին ամենալաւ յիշողութիւն, քան թէ լուսաւորութեան ամենաբարձր աստիճանի վերայ կանգնած ազգերը: Նախնի ժողովուրդք, որոնց յայտնի չէր գրագրութիւն, ունէին անհաւատալի յիշողութիւն, աւանդութիւնք, երգեր և տաղեր աստուածաշունչի ստուգութեամբ սերնդից սերունդ էին փոխադրում.

Ուսուցիչներին և յուշարարներին յայտնի է, որ կանայք աւելի լաւ յիշողութիւն ունին քան տղամարդիկ: Երիտասարդութեան մէջ յիշողութիւնը աւելի կենդանի է, քան հասուն հասակում: Կանքի 14—15 հասակում յիշողութիւնը հասնում է կատարեալ ոյժին յետոյ սկսում է թուլանալ: Թոյլ և լիմ-գիտիկ անձների մէջ նա աւելի զօրեղ է քան քաջառողջների մէջ: Լաւ յիշողութիւն ունեցող աշակերտները պատկանում են գլխաւորապէս առաջին տեսակին: ՓԱՐԻԶՑԻ աշակերտները ունին աւելի թոյլ յիշողութիւն քան գաւառացիները: Փարիզի տարրական և այլ ուսումնարաններում լաւ յիշողութիւն ունեցող աշակերտները զուրկ են ըմբռնողութիւնից: Գիւղացւոց յիշողութիւնը աւելի լաւ է քան թէ քաղաքացւոցը: քահանայիցն աւելի լաւ է քան թէ աշխարհականներինը:

Բնաղնական կէտից յիշողութիւնը թոյլանում է անչափաւոր կերակուրից, ֆիզիքական աշխատանքից և գրագիտութիւնից. անգրագէտ անձինք աւելի թարմ և զօրեղ յիշողութիւն ունին, բոլոր մարդկանց յիշողութիւնը աւելի առաւօտներն է ներգործում, քան թէ գիշերը. ամառը աւելի քան թէ ձմեռը. տաք կլիմայում աւելի քան ցուրտ կլիմայում:

Խմբագրութիւնս ստացաւ յօգուտ վԱՆԱՑ սովելոց պ. Բարսեղ Յովսէփեան և տիկին Նատալիա Գէորգեան Տէր-Յարութիւնեանցներից հինգ ռուբլի։

***

Խմբագրութիւնս իւր մօտ հաւաքված փողերը յօգուտ ՎԱՆԱՑ և վասպուրականի սովելոց—499 ռ. 78 կ. փոխանակագրեց հեռագրով վան և հասցրեց այնտեղի մասնաժողովին։ Դրա ստացված են 103 ռուբլի պ. կ. Քոչարեանցից, 5 ռուբլի տ. և պ. Տէր-Յարութիւնեանցներից, 133 ռուբլի, Շուշուայ կոնսիստօրիայից, 50 ռուբլի պ. Դ. Քալանթարեանցից, 20 ռ. օրիորդ Հեղինէ Խան—Ազեանցից, 25 ռ. 78 կ. կլասսիկական գիմնազիոնի աշակերտներից, 70 ռուբլի պ. Գ. Եարալեանցից, 10 ռուբլի պ. Գ. Ա...ից և 40 ռուբլի խմբագրութեան—մնծ. պ. Ջ. և Բ. Աբովեանցներից 2՝ռ. պ. Գ. Եւանգուլեանցից 10 ռ. և Ջ. Դրիգորեանցից 8 ռ. ընդամենը 499 ռ. 78 կոպ.։

***

Յօգուտ ՎԱՆԱՑ սովելոց խմբագրութիւնս ստացաւ մնծ. պ. Ջ. և Գ. Աբովեանցներից 25 ռուբլի։

***

Յօգուտ ՎԱՆԱՑ սովելոց ստացաւ խմբագրութիւնս պ. Գ. Եւանգուլեանցից 10 ռուբլի։

***

Խմբագրութիւնս ստացաւ յօգուտ ՎԱՊՈՒՐԱԿԱՆԻ և վանայ սովելոց պ. Ջ. Դրիգորեանցից 8 ռուբլի։

***

Մշակի մէջ մի լուր կարդացինք ՄԵՆԴԱՐԱԲԻԼԻՍԻՑ, Աղաբաբեանի յօգուտ Ալարատեան ընկերութեան նուիրած 100 ռուբլու մասին, որ ստացած է խմբագրութիւնս և ժամանակին հրատարակած, Պ. Նուիրատուն, ինչպէս երևում է անհանգիստ է իր նուիրատութեան մասին, որովհետև նա չիշած չէ Ալարատեան ընկերութեան երրորդ տեղեկագրի մէջ։

Շատ պարզ է հարցը. ընկերութեան տեղեկագիրն է 1878—1879 թուականի ապրիլ ամսի 30ը, մինչդեռ պ. Աղաբաբեանի փողերն ուրիչ նուիրատուութեանց հետ կրկած է խմբագրութիւնս մնծ. պ. Կարապետ ազա Մուրթաֆեանցի միջնորդութեամբ 1879 թուականի յունիսի 2ին (տես Մեղու Հայաստանի №40 1879 թ. 30 մայիսի)։ Ուրեմն պ. Նուիրատուն կարող է հանգիստ լինել։

***

Լսում ենք, որ ԵՐԵՒԱՆԻ կլուբի մէջ անդամներից մի քանիսը պնդում են, որ տեղական պարն ու երաժշտութիւնը պիտի ոչնչացնել, իսկ միւսները դիմադրում են։ Այդ պատճառաւ մի քանի անկարգութիւններ պատահել են. տեղական պարի ժամանակ մի սպայ հրամայել կազրիլածել, պարը կիսատ է մնացել, օրապահ ստորչինան կրկին չարունակել է տուել, իսկ սպան խիստ բարկացել է ու կլուբը «դուխան» անուանել։ Թէ ինչով և ինչպէս կը վերջանայ, չգիտենք, ասում են որ կլուբի անդամներից մեծ մասը խիստ վիրաւորուած է համարում իրան, միաք ունին ամենայն զօրութեամբ պաշտպանել տեղական երաժշտութիւնը և ուզում են ընդհանուր ժողովով վերոգրեալ սպային արձակել անդամակցութիւնից։

***

Յունվարի 28-ին ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ ներկայացրին «Շուշանիկ» և գեռնի ամուսնութիւնն. ողբերգութիւնը անյաջող էր, իսկ կատակերգութիւնը լաւ գնաց. թատրոնը լիքն էր, խաղացողներն էլին գայիանեան ուսումնարանի խումբը։

***

Ընթերցողի ուշադրութիւնն ենք գարձնում ներկայ համարի մէջ տպած «Մասիսից» թղթակցութեան վերայ։

Խմբագիր Պ. ՍԻՄԷՕՆԵԱՆՑ։
Հրատարակիչ Հ. ԵՆՖԻԱՃԵԱՆՑ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՔ

Եղբայրք Բարդուղիմէոս, վախտանգ, Լեան և Մամիկոն Տէր-Պօղոսեան Հասան-Ջալալեանցները ցաւօք սրտի յայտնելով իրենց մօր Հեղինէի մահը, բարեկամներին և ծանօթներին խնդրում են չնորհ բերել հանգուցեալ յուղարկաւորութեան հանդիսին, որ լինելու է ամսոյս 14-ին, հինգշաբթի օրը, առաւօտեան 9½ ժամին սեպհական տանից № 23 (Պօկրովսկի կազարմի մօտ Հալաթարում) Սուրբ Կարապետի եկեղեցին և անտի խօջի վանքի հանդըստարան։

Միքայել, Գաբրիէլ և Նաւնէ եւսայեան Սալամբէգեանք ցաւօք սրտի յայտնելով իրանց մօր Քալիի մահը խնդրում են իրանց ազգականներին և բարեկամներին չնորհ անել յարգելու հանգուցեալ յուղարկաւորութիւնն և թաղումն, որ տեղի կունենայ ամսոյս 14 ին հինգշաբթի։ Հանգուցեալ մարմինը իւր սեպհական տնից, որ է Էքզարխի հրապարակի վերայ, 9½ ժամին կը տանին Ջգրաչէնի եկեղեցին և այտեղից Հալաթարի հանգստարանը։

„ՓԱՐՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ“

Վերնագրով վեցամսեայ պատկերազարդ հանդիսի 1880 ամի առաջին տետրն տպագրուեցաւ և այս օրերումս կուղարկուի պատուելի բաժանորդաց։ Այս տետրիս մէջ տպուած կան 36 պատկեր, յորոց 12 ն ազգային են։ Բաժանորդութեան 1880 ամի երկու տետրակաց գինն է 2 ռուբլի. իսկ առանձին առանձին գնողների համար իւրաքանչիւր տետրի գինն է 1 ռ. 50 կ. հանդերձ առաքմամբ։

Հրատարակիչ Ջ. Մ՝եղեանց։

3—3

ԹԻՓԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆԸ

յայտնում է հասարակաց դիտութեան համար որ Ռուսաց բազարում և Էաւլաքարի հրապարակի վերայ նա չինել է տուած խանութներ վարձով տալու համար։ Ռուսաց բազարում 18, իսկ Էաւլաքարի հրապարակում 40 համար։ Ուստի և այն խանութները վարձել ուզողներին հրաւիրում է քաղաքային վարչութեան կանցելարիան, որ ամեն օր, բացի տօներից, առաւօտեան 10 ժամից մինչև 2 ժամը կէսօրից յետ կ՝յայտնվին վարձելու պայմանները։

3—3

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

„ՓՈՐՁ“

ԱՄՍԱԳՐԻ

ՅՈՒՆՈՒԱՐԻ (I) ՀԱՄԱՐԸ.

ՐՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ. I. Համառօտ տեսութիւն հայ պատմական գրականութեան պրօֆեսօր Ք. Պատկանեան։ 2. Ես նշանած էի, վէպ. Միքայէլ Վայէլչեան 3. Յակոբոսնոս Նազարեանց և նորա գրականական գործունէութիւնը. Ա. Երիցեան։ 4. Կրքերի ազդեցութիւնը մարդուս առողջութեան վրայ. հրապարասխօսութիւն Ա. Բաբայեանի 5. Ծերուկ վանեցի, բան. Գամառ-Քաթիպայի 6. Ընդգիացող արշաւանքը Աֆղանստանում. (Edinburgh Review). ՄԱՏԵՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ 7. «Յօգս գՀայրենեաց» հրապարակական դասախօսութիւն Պարտիզակցի վ.Հան վարդապետի, կ. Պօլիս 1873. Գրիչ։ 8. Երկու պատկեր, բանաստեղծութիւն Գամառ-Քաթիպայի. 9. Ձանապարհորդութեան տպաւորութիւններ, Սիւլիւկ։ 10. + Ա. Դ՝ Մօրգման. Ա. Ե. 11 Հրատէր 12 Յուցակ նուիրատուաց յօգուտ Դպրոցասիրաց-Արևելեան ընկերութեան։ ՅԱՒԵԼՈՒՄԱԴ. 13. Հայ պատմագրների երկասիրութեանց ցուցակը. պրօֆեսօր Ք. Պատկանեան։ 14. Յայտարարութիւններ։

Ստորագրուել կարելի է Տփխուսմը «Փորձի» խմբագրատանը և կեդրոնական գրավաճառանոցում։ Օտարաքաղաքացիք կարող են գիմել խմբագրին հեռեալ հասցէով. — Тифлисъ. Въ Редакцію Армянскаго журнала «ПОРДЗЪ».

Խմբագիր—հրատարակիչ
Աբգար Յովհաննիսեան։

3—3

Բժիշկ Բ. Նաւասարդեանի «Դիֆթերիտ» կամ «փողացաւ» գրքոյկը վաճառվում է հեղինակի մօտ քաղաքային հիւանդանոցում, կենդրոնական գրավաճառանոցում և Ջ. Դրիգորեանցի կովկասեան գրավաճառանոցում։ Գինն է 25 կոպէկ—բարեգործական նպատակով։

7—10

ՄԻ ՀԱՅ ՕՐԻՈՐԴ,

որ այս տարի աւարտել է մրցանակով Թէոդոսիայի իգական գիմնազիոնը, ցանկանում է ուսուցչուհու պաշտօն ստանալ (գլխաւորապէս ռուսաց լեզուից և մաթիմաթիքայից) մի հայ օրիորդական դպրոցում։ Պայմանները խնդրում է ուղարկել այս հասցէով՝ С. Петербургъ. въ армянскую церковь, священнику Хантарджянцъ.

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆ

1880 թ. յունվարի 15-ից կ՝հրատարակուի Երևանում շաբաթ մէկ անգամ

„ՊՍԱԿ“

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ, ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԵԻ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ

ԼՐԱԳԻՐ

Տարեկան գինն է . . . . 4 ռուբլի։
Կէս տարուան . . . . . 3 ռուբլի։

Յանկացողները կարող են ստորագրուել ուղղակի խմբագրատանը, Գէորգեան և ընկեր. տպարանում, կամ Աբգար Դուլամիրեանցի խանութում։ Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան ժամի 10-ից մինչև 1-ն ձաշից յետոյ 0տար քաղաքներից պէտք է դիմել ուղղակի խմբագրին հետևեալ հասցէով՝ въ г. Эривань. Редактору газеты «ПСАКЪ» Васаку Пападжанову.

Խմբագիրը—հրատարակիչ՝ Դր. վ. Պատկանեանց։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿԻՑ ԴՈՒՐՍ ԵՆ ԵԿԵԼ ԵԻ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

կեդրոնական գրավաճառանոցում, իշխան Մ. Բէկ-Բաթիեանի հետևեալ թատրոնական հրատարակութիւնները։

Ա, Վ՞ոյ քի իմ վէչէր. Փարս երեք պատկերով Մ. Տ. Գ. 40 կ.
Բ, Բէչէր Բիձու Հանաք, օպերետայ մի գործողութեամբ . 25 կ.
Գ, Աչխանային երեկոյ գիւղումը, վոդեվիլ մէկ արարուածով 25 կ.
Դ, Բռնի ամուսնութիւն, կոմիդիայ մէկ արարուածով . 40 կ.
Ե, Ժանօ և Ժանէտ, օպերա-վոդեվիլ մէկ արարուածով . 40 կ.
Զ, Պառաւներուն խրատ, մէկ արարուածով Մ Տ Գ. . 50 կ.
Է, Տիկինը Նրան սպասում է, կատակերգութիւն մէկ արարուածով 30 կ.
Ը, Անանուն կատակ, կատակերգութիւն մէկ արարուածով 40 կ.
Թ, Փակուած դրան մօտ պատկեր-մենախօսութիւն մի ար. . 30 կ.

Պ. Գ. Սունդուկեանի Պէպօ կոմեդիան երեք գործ. . 30 կ.

Նոյն տեղը վաճառվում են ամենայն տեսակ գասագրքեր հայերէն, ռուսերէն և օտար լեզուների, գասական պիտոյքներ ուսումնարանների և աշակերտների համար, հայերէն, ռուսերէն և գաղիերէն վիպասանութիւններ, ամեն հասակի համար ընթերցանութեան և գիտութեան զանազան ձիւղերին վերաբերեալ գրքեր։ Պատուէրները կատարվում են ամենայն արագութեամբ, օտարաքաղաքացիք իրանց պատուէրները պէտք է ուղարկեն հետևեալ հասցէով. « въ Тифлисъ, въ Центральную книжную торговлю».

6—10

Պատիւ ունիմ յայտնելու Թիֆլիզի հայ հասարակութեան, որ ներկայ Փետրվարի 14-ին Ներսիսեան Հայոց Հոգևոր Դպրանոցը տօնելու է իւր տարեդարձը՝ ուստի խնդրեմ մեր ազգայնոց բարեհաճել չնորհ բերել նոյն օրը, առաւօտեան ժամը 10-ին. Վանաց Մայր Եկեղեցին ս. պատարագի և դպրանոցիս հիմնադրի, երջանկայիշատակ Ներսիսի Հոգեհանգստին և ապա՝ Ներսիսեան հին ուսումնարանի դահլիճը, ուր կկարդացուի հաչիւ ըստ ուսումնական մասի։

Պաշտօնակատար տեսչի Ա. Նահապետեան։

1—1

ՏՊԱՃՊՈՒՍՏՈՒՆԻ ՄԷՋ

„ՄԵՂՈՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ“ ԼՐԱԳՐԻՆ

Բաժանորդ գրուել ցանկացողները թող բարեհաճին դառնալու առ պ. Պարոյր Կ. Պօլսում Ղալաթա, մաքսատան դիմացը Կէօչէ Օղլու խանը թիւ 12 — 13։

ДОЗВОЛЕНО ЦЕНЗУРОЮ ТИФЛИСЪ 12-го ФЕВРАЛЯ 1880 г. Типографія Амб. Эпіаджянцъ и К-о

Տուն Բժշկապետ Մ. Ռոտինեանց։